

STORTINGET

Innst. 214 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:58 S (2018–2019)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Solfrid Lerbrekk og Arne Nævra om å utrede alternativer til EØS-avtalen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg som skal utrede mulige alternativer til dagens EØS-avtale. Alle alternativer som ivaretar muligheten til å handle med EU, uten en like sterk forpliktelse til å implementere EUs lovverk som dagens EØS-avtale, skal bli vurdert. Utvalget skal vurdere alternativene etter hvor godt de bidrar til å løse utfordringene med sosial dumping i arbeidslivet, hvor godt alternativene ivaretar demokratiet sammenlignet med dagens EØS-avtale og samtidig foreta en vurdering av konsekvensene for norsk næringsliv. Utvalget skal ferdigstille arbeidet innen utgangen av 2020.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen, Leif Audun Sande og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Hårek Elvenes, Trond Helleland, Ingjerd Schou og

Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen, Hans Andreas Limi og Christian Tybring-Gjedde, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Venstre, Abid Q. Raja, og fra Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, viser til Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Solfrid Lerbrekk og Arne Nævra om å utrede alternativer til EØS-avtalen. Det offentlige utvalget som etterlyses, skal, ifølge forslaget, vurdere alternative avtaleverk etter hvor godt de bidrar til å løse utfordringer med sosial dumping i arbeidslivet, og hvor godt alternativene ivaretar demokratiet sammenlignet med dagens EØS-avtale, og samtidig foreta en vurdering av konsekvensene for norsk næringsliv. En slik utredning skal kunne foreligge innen utgangen av 2020.

Komiteen viser til at premissene for utredningen forslagsstillerne etterlyser, ikke er at alle alternativer skal utredes, men bare alternativer som ikke like sterkt forplikter Norge til å gjennomføre EUs lovverk som i dag. Alternativene skal likeledes vurderes opp mot hvor godt de bidrar til å løse utfordringene med sosial dumping, og hvor godt alternativene ivaretar demokratiet sammenlignet med dagens EØS-avtale. Alternativene skal også vurdere konsekvensene for norsk næringsliv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener forslaget innebærer at våre myndigheter skal iverksette en offentlig utredning av kun utvalgte deler som i dag berøres av EØS-avtalen, men som har det til felles at forslagsstillerne mener de er problematiske og vil ha erstattet med en mindre omfattende EØS-avtale eller, ifølge forslagsstillerne partiprogrammer, ingen EØS-

avtale overhodet. Flertallet mener at Norge i så fall ville få tredjelandstatus overfor EU-landene.

Flertallet legger til grunn at et brudd med EØS ville kreve både forberedelser og utredninger, men hvilke resultater Norge ville oppnå, ville tross alle forutgående utredninger forbli usikkert. Dette fordi fremgangsmåten for å reforhandle internasjonale avtaler er først å gå til oppsigelse, slik at partene kan forhandle på nytt ut fra egen forhandlingsstyrke og interesser. Hva Norge ville måtte gi fra seg i en reforhandlet avtale eller ved overgang til en bilateral handelsavtale, vil være en del av den usikkerheten forslaget åpner for.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til EØS-avtalen, som siden Norge undertegnet i 1992, har vært et rammeverk for interaksjon med EU. Disse medlemmer viser videre til at siden 1992 har mange av forutsetningene for EØS-medlemskapet endret seg. EU er blitt utvidet med flere land og har etablert flere nye byråer og andre institusjoner som ikke eksisterte i 1992. Reservasjonsretten, som var et viktig argument hos mange av EØS-tilhengerne i 1992, er blitt brukt én gang etter at avtalen ble inngått.

Disse medlemmer viser til den tiltakende kritikken mot EØS-avtalen fra miljøer i fagbevegelsen, særlig grunnet i at den truer et godt organisert arbeidsliv og kan tilrettelegge for sosial dumping. Vi ser dette i bygg- og anleggsbransjen, hvor en rekke EU-direktiver gjør det mulig å leie inn utenlandsk arbeidskraft på dårligere vilkår enn norske og bidrar til sosial dumping. Vi ser det også i helsesektoren hvor sykehus og sykehjem bruker milliarder på bemanningsbyråer som gir dårligere vilkår for ansatte og dårligere tilbud for pasientene. Disse medlemmer viser til de tre tiltakspakkene mot sosial dumping som ble satt inn av den rød-grønne regjeringen, som var viktige, men som ikke klarte å stanse sosial dumping.

Disse medlemmer viser videre til saken hvor ESA overprøvde norsk Høyesteretts beslutning om at reiser inn og ut av Norge for verftsarbeidere skal dekkes av arbeidsgiver. Disse medlemmer mener saken illustrerer problemet med at tariffavtaler og norske arbeideres rettigheter settes til side for å tilfredsstillte prinsipper om markedsstyring fra EU, og at det svekker det viktigste verktøyet for å bekjempe nettopp sosial dumping, nemlig allmenngjøringen av tariffavtaler.

Disse medlemmer vil også vise til at EØS-avtalen tvinger fram privatisering. Jernbanepakke 4 vil gjøre det forbudt å samle jernbanen på norske hender etter privatisering, uansett hva erfaringene er og hva slags flertall som ligger i Stortinget i fremtiden. Videre vil disse medlemmer advare sterkt mot de signalene som har kommet fra ESA om at kommunale velferds-tjenester også vil måtte privatiseres.

Disse medlemmer viser til at det i nåværende situasjon er uaktuelt for Norge å søke om EU-medlemskap i nærmeste framtid, slik det også er blitt fastslått av regjeringen ved utenriksministeren. Disse medlemmer mener at situasjonen samlet sett, hvor Norge ikke vil tre inn i EU, men hvor EØS-avtalen samtidig innebærer trusler mot organisert arbeidsliv, press om privatisering og utfordringer for demokrati og selvbestemmelse, dermed gjør det svært aktuelt å undersøke hva som kan være alternativer til dagens EØS-avtale.

Disse medlemmer viser til at det kun er begrenset kunnskap om alternativene til EØS. Menon Economics utarbeidet en rapport i 2013, som viste ulike alternativer til EØS, og som argumenterte for at en bilateral avtale etter modell av den Sør-Korea har med EU, kan fungere godt for Norge, men at også denne modellen trenger nærmere utredning. Disse medlemmer viser videre til at også en rekke fagforbund, og Nei til EU lagde en rapport om mulige alternativer til EØS-avtalen i 2013, som blant annet fremhevet en bilateral avtale som et realistisk alternativ. Disse medlemmer mener at dette er viktige innspill i debatten, men at det nå er på tide å få et grundig kunnskapsgrunnlag for mulige alternativer til EØS-avtalen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg som skal utrede mulige alternativer til dagens EØS-avtale. Alle alternativer som ivaretar muligheten til å handle med EU, uten en like sterk forpliktelse til å implementere EUs lovverk som med dagens EØS-avtale, skal bli vurdert. Utvalget skal vurdere alternativene etter hvor godt de bidrar til å løse utfordringene med sosial dumping i arbeidslivet, og hvor godt alternativene ivaretar demokratiet sammenlignet med dagens EØS-avtale, og samtidig foreta en vurdering av konsekvensene for norsk næringsliv. Utvalget skal ferdigstille arbeidet innen utgangen av 2020.»

Komiteen viser til som et faktum at EØS-avtalen har vært grunnlaget for Norges tilknytning til EU i 25 år. Avtalen gir norsk næringsliv tilgang til EUs indre marked med muligheter til å omsette varer og tjenester på like og forutsigelige vilkår med konkurrentene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener avtalen er avgjørende for Norges økonomi, for arbeidsplassene og dermed privat og offentlig velferd. Den er for Norges økonomiske samkvem tilsvarende viktig som vårt NATO-medlemskap er for Norges sikkerhet.

Flertallet understreker at EØS-avtalen skiller seg kvalitativt fra en tradisjonell, bilateral handelsavtale, ved at den gir nordmenn like muligheter som EU-borge-

re når det gjelder handel med varer så vel som anledning til å foreta investeringer, drive bank og forsikring, selge og kjøpe tjenester, og til å ta arbeid, studere, motta helsetjenester og bo i andre land i EU/EØS-området. Etter flertallets oppfatning finnes det ingen kjente tilknytningsformer til EU utenom medlemskap, som vil kunne gi samme muligheter.

Komiteen konstaterer at internasjonalt, regelbasert samarbeid for tiden møter motgang fra stater som mener de er store nok til å dra fordeler av prinsippet om den sterkeste rett. For andre stater, som Norge, er dette urovekkende.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er for øvrig av den oppfatning at Norges forhold til Europa og EØS-avtalen er godt belyst. Europautredningen fra 2012 (NOU 2012: 2 Utenfor og innenfor – Norges avtaler med EU) gir fortsatt en aktuell og grundig analyse av hvor omfattende samarbeidet er, og hvor viktig avtalen er for Norge.

Komiteen viser til at EØS-avtalen er Norges mest omfattende internasjonale avtale, som har sikret Norge full adgang til EUs indre marked. I samme periode har Norge gjennom EFTA inngått et omfattende nettverk av handelsavtaler med land over hele verden. EFTA har siden opprettelsen i 1960 vært en handelsorganisasjon med fokus på økonomisk integrasjon. Med EØS-avtalen som trådte i kraft i 1994, ble samarbeidet med EU betraktelig utvidet til å dekke de fleste politikkområder.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at Norge er det ikke-medlemslandet som er tettest tilknyttet EU. Fra tid til annen kan det oppstå spenninger i fortolkningen av felles regelverk mellom EU og EØS, som praktisk løses ved parallell behandling i ESA/EFTA-domstolen for EØS-landene og Kommisjonen/EU-domstolen for EU. EØS-avtalen er en pragmatisk løsning som sikrer full adgang til et markedsområde på over 500 millioner innbyggere, når tidligere folkeavstemninger har satt begrensninger for fullt medlemskap og tilhørende deltagelse i et demokratisk fellesskap på europeisk nivå. Samtidig har EØS-avtalen fungert svært godt for Norge i snart 25 år. Flertallet mener EØS-avtalen har etablert en stabil og forutsigbar ramme for Norges økonomiske samkvem med EU, ikke minst våre nordiske naboland og de viktigste økonomiske partnere vi har.

Komiteen har under sitt arbeid med representantforslaget arrangert en høring. Den fant sted den 4. februar 2019. Følgende møtte: Næringslivets Hovedorganisasjon, Hovedorganisasjonen Virke, Norges Re-

deriforbund, Sjømatalliansen, Sykkylven Industri- og Næringslag, Teknisk-naturvitenskapelig forening Tekna, EL og IT Forbundet og Nei til EU.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det fremherskende synspunkt hos deltagerne, utenom Nei til EU, var at næringslivet har stort behov for å kunne konkurrere på likevilkår, for markedsadgang, for forutsigbarhet, og at forslaget innebærer det motsatte, at en handelsavtale ikke gir deltakelse i det indre marked og vil bety langt mer omfattende tollprosedyrer og grensekontroll, krav til sertifisering, veterinærkontroll og generelt økte krav til dokumentasjon. Det ble også fremholdt at programsamarbeidet og annet samarbeid utenfor de fire friheter som Norge har i dag, også ville kunne bli satt på spill.

Komiteen har innhentet Utenriksdepartementets syn på representantforslaget, og svar forelå 15. februar 2019.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at regjeringen i sin uttalelse understreker EØS-avtalens betydning i en tid med økt uro innenfor internasjonalt samarbeid, og ikke ser det aktuelt for regjeringen å sette i gang tiltak som kan skape usikkerhet om vår viktigste avtale med EU. Regjeringen mener at en utredning, ikke minst med forslaget premisser, vil kunne tolkes som et signal om at regjeringen vurderer endringer i vårt samarbeid med EU i mindre forpliktende retning, med den usikkerhet dette vil skape – i EU, i norsk næringsliv og med betydelige konsekvenser for finansmarkedet.

Flertallet slutter seg til regjeringens vurderinger og vil også påpeke at EU har vokst siden EØS-avtalen trådte i kraft, med store utvidelser i Øst-Europa, Sentral-Europa og på Balkan. Unionen har også blitt sterkere integrert gjennom valuta og andre vesentlige reguleringer. Flertallet minner derfor om at betraktninger omkring alternativer til EØS-avtalen må anerkjenne de vesentlige forskjellene det vil være å fremforhandle et like omfattende avtaleverk i dag, sett opp mot situasjonen den gang EØS-avtalen ble undertegnet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er opptatt av å øke kunnskapen om Norges forhold til EU og vil her særlig trekke fram utredningen Utenfor og innenfor – Norges avtaler med EU (NOU 2012:2), igangsatt av regjeringen Stoltenberg II, en omfattende og grundig framstilling av EØS-avtalen og Norges øvrige samarbeidsavtaler med EU.

Disse medlemmer viser til at det i Norge hersker ytrings-, forsknings- og organisasjonsfrihet. Organisasjoner og forskningsmiljøer står fritt til å undersøke

og utrede de spørsmålene de måtte ønske, inkludert ulike tilknytningsformer for samarbeid mellom Norge og EU. En egen offisiell offentlig utredning, attpåtil igangsatt som følge av et vedtak i Stortinget, vil imidlertid unektelig sende et signal om at norske myndigheter vurderer å si opp EØS-avtalen. Dette er et signal disse medlemmer ikke ønsker å sende.

For disse medlemmer utgjør EØS-avtalen sammen med NATO-medlemskapet en bunnplanke for Norges forhold til omverdenen, på samme måte som handlingsregelen om trygg økonomisk styring ligger til grunn for finanspolitikken. EØS-avtalen har gjennom 25 år i sum tjent Norge godt. EØS-samarbeidet og den store arbeidsinnvandringen til Norge har imidlertid også bidratt til flere utfordringer for det norske arbeidslivet, som det krever kraftfulle politiske tiltak for å motvirke. Her vil disse medlemmer påpeke at det finnes et betydelig, men dessverre uutnyttet politisk handlingsrom for norske myndigheter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet stiller spørsmål ved tidspunktet for Sosialistisk Venstrepartis forslag, da det fremmes midt i en uforutsigbar brexit-prosess. Disse medlemmer mener at det ville vært mer interessant å sammenligne EØS-avtalen med Storbritannias fremtidige tilknytningsform til EU, da denne vil gi oss en klarere indikasjon på hvordan en mulig, alternativ tilknytningsform til EU kan se ut for Norge.

Disse medlemmer understreker at regjeringens politikk bygger på EØS-avtalen, som er av vital betydning for norsk næringsliv. Imidlertid er det viktig å diskutere de aspekter av avtalen som, etter disse medlemmers oppfatning, ikke fungerer tilfredsstillende. Disse medlemmer vil særlig trekke frem tilgang til velferdsytelser. Både regjering og stortingsstøtter at ytelse som barnetrygd og kontantstøtte kjøpekraftsjusteres, jf. Meld. St. 40 (2016–2017). Flere europeiske land – deriblant Danmark og Østerrike – deler Norges oppfatning. Dette har imidlertid møtt motstand både i ESA og i EU-kommisjonen. Disse medlemmer merker seg at Kommisjonen har innledet traktatsbruddsprosedyre mot Østerrike, som ensidig innførte kjøpekraftsjustering på velferdsytelser fra januar 2019. Det er sannsynlig at saken ender i EU-domstolen. Disse medlemmer forutsetter at regjeringen følger nøye med på utviklingen og fortsetter arbeidet for å fremme Norges interesser på best mulig måte i denne saken.

Disse medlemmer viser i denne sammenhengen til Granavolden-plattformen, som fremhever at regjeringen skal jobbe for forbedringer innenfor EØS-avtalens rammeverk, og forutsetter i tråd med dette at regjeringen også inntar en offensiv holdning på andre områder som berører norske interesser, herunder arbeidslivskriminalitet. Disse medlemmer mener for

øvrig at EØS-avtalen i mange tilfeller kan tolkes strengere, og at handlingsrommet må utnyttes bedre ved hjelp av tilpasningstekster og reservasjonsretten.

Medlemmen i komiteen frå Senterpartiet viser til at Senterpartiet vil erstatte EØS-avtalen med handels- og samarbeidsavtalar med EU, og at det norske folket sjølv skal påverke avgjerda om Noreg skal vere medlem av EØS. Samstundes har Senterpartiet eit framtidig mål om ei folkerøysting om EØS-medlemskapen til Noreg. Denne medlemmen viser til at Senterpartiet meiner at norske bidrag til økonomisk og sosial utjamning i Europa skal frikopplast frå EØS-avtalen, og skal utformast på grunnlag av nasjonale prioriteringar.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner Noreg skal bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen aktivt slik at Noreg reserverer seg mot direktiv og forordningar som trugar grunnleggjande norske interesser eller omsynet til at folk skal vere trygge når det gjeld arbeid, helse, miljø og sikkerheit.

Medlemmen i komiteen frå Senterpartiet viser til at Noreg betalar EU for å delta i EØS, og viser til Proposisjon 1 S (2018–2019) kapittel 117, kor Noreg løyver 2,77 mrd. kroner til EU for medlemskapen til EØS. Samstundes kjem rundt 95 pst. av import til EU frå land som ikkje er knytte til EØS. Land som ikkje betaler store summar for, mellom anna, ein handelsavtale med EU.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Alternativrapporten, som allereie har danna grunnlag for alternativ til EØS, men at det enno ikkje er gjort ei offentlig utgreiing av kva alternativ Noreg har til EØS-avtala. Desse medlemene meiner me må vera opne for å setje i gong ei offentlig utgreiing av alternativa til EØS-avtala. Ei slik utgreiing vil kunne bidra til ytterlegare perspektiv i debatten, og det kan gje eit nytt grunnlag for å vurdere EØS-avtala.

Desse medlemene meiner ei utgreiing av alternativ til EØS-avtala òg må leggje vekt på demokrati og norske næringar sine interesser og vera ei heilskapleg utgreiing.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg som skal utrede mulige alternativer til dagens EØS-avtale. Alle alternativer som ivaretar muligheten til å handle med EU, uten en like sterk forpliktelse til å imp-

lementere EUs lovverk som med dagens EØS-avtale, skal bli vurdert. Utvalget skal vurdere alternativene etter hvor godt de bidrar til å løse utfordringene med sosial dumping i arbeidslivet, og hvor godt alternativene ivaretar demokratiet sammenlignet med dagens EØS-avtale, og samtidig foreta en vurdering av konsekvensene for norsk næringsliv. Utvalget skal ferdigstille arbeidet innen utgangen av 2020.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:58 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Solfrid Lerbrekk og Arne Nævra om å utrede alternativer til EØS-avtalen – vedtas ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 13. mars 2019

Anniken Huitfeldt

leder

Michael Tetzschner

ordfører

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Utenriksministeren

Stortinget
Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Anniken Huitfeldt
Stortinget
0026 OSLO

Oslo, 15. februar 2019

**Dokument 8:58 S (2018-2019) Representantforslag fra
stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Solfrid Lerbrekk og Arne Nævra
om å utrede alternativer til EØS-avtalen.**

Jeg viser til brev av 18. januar 2019 med anmodning om Utenriksdepartementets uttalelse til fremlagte representantforslag.

EØS-avtalen er bærebjelken i regjeringens europapolitikk. I Granavolden-plattformen slår regjeringen fast at den legger til grunn EØS-avtalen og de øvrige avtalene med EU som ramme for Norges forhold til Europa. EØS-avtalen er det viktigste avtaleverket Norge har med våre europeiske partnere. Den har vært i kraft i 25 år og ligget til grunn for vekslende regjeringers politikk for samarbeid med EU, herunder Stoltenberg II-regjeringen som SV var med i. Avtalen gir oss tilgang til det indre marked og gir norsk næringsliv forutsigbarhet og muligheter til å selge sine varer og tjenester på like vilkår. Det er avgjørende for å sikre økonomisk vekst, arbeidsplasser og vår velferd. Den gir nordmenn samme muligheter som EU-borgere når det gjelder handel med varer, foreta investeringer, drive bank og forsikring, selge og kjøpe tjenester, og rett til å ta arbeid, studere, få helsestell og bo i andre land i EØS-området. Ingen annen tilknytningsform til EU utenom medlemskap vil kunne gi samme muligheter.

Internasjonalt samarbeid er under press. Vi ser tendenser til at etablert regelbasert samarbeid settes til side til fordel for «den sterkestes rett». For land som Norge gir dette grunnlag for uro. Vi er helt avhengige av å handle med andre land, og stabilitet og forutsigbarhet er nøkkelord. I slike urolige tider er det avgjørende å bevare og bygge ut allianser med dem som i hovedsak deler vårt syn på internasjonal orden og samarbeid.

Dette gjør EØS-avtalen viktigere enn noen gang og det er regjeringens syn at den ikke må settes i spill. Det er også et tydelig flertall både i befolkningen og på Stortinget som støtter EØS-avtalen som vår fremste tilknytningsform til EU.

I det fremlagte representantforslaget foreslås det at det nedsettes et offentlig utvalg som skal utrede mulige alternativer til dagens EØS-avtale. Premissene for utredningen er ikke at alle alternativer skal utredes, men bare alternativer som ikke like sterkt forplikter oss til å gjennomføre EUs lovverk som i dag. Alternativene skal likeledes vurderes opp mot hvor godt de bidrar til å løse utfordringene med sosial dumping, og hvor godt alternativene ivaretar demokratiet sammenliknet med dagens EØS-avtale. Alternativene skal også vurdere konsekvensene for norsk næringsliv. Regjeringen bes altså i offentlig regi om å utrede kun utvalgte deler, men ikke hele bredden av forhold, som i dag dekkes av EØS-avtalen.

Med utgangspunkt i EØS-avtalens betydning og økt uro innenfor internasjonalt samarbeid, er det ikke aktuelt for regjeringen å sette i gang tiltak som kan skape usikkerhet om vår viktigste avtale med EU. En utredning i tråd med forslagets premisser initiert av regjeringen, vil kunne tolkes som et signal om at regjeringen vil vurdere endringer i vårt samarbeid med EU i mindre forpliktende retning, med den usikkerhet dette vil skape - i EU, i norsk næringsliv og med betydelige konsekvenser for finansmarkedet. Dette er ikke regjeringens politikk. I en krevende og mer usikker internasjonal situasjon også for Norge og norske interesser, vil det ikke være tilrådelig å øke usikkerheten ytterligere ved at regjeringen gjennomfører en utredning som foreslått. Langt mindre på de premisser som forslagsstillerne ønsker.

Norges forhold til Europa og EØS-avtalen er godt belyst. Sejersted-utredningen fra 2012 gir en grundig analyse av hvor omfattende samarbeidet er, og hvor viktig avtalen er for Norge. Utredningen står seg fortsatt godt. Interessegrupper gjennomfører også ulike egne analyser av EØS-avtalen og alternativer til denne. Utenriksdepartementet har tidligere gitt økonomisk støtte til utredningsarbeid som har blitt utført for organisasjoner som både er positive og negative til EØS-avtalen. Blant annet ble det fra UD gitt støtte til Nei til EUs alternativrapport som kom i 2012 og som analyserer åtte ulike alternativer til EØS, herunder også medlemskap i EU, og Nei til EUs rapport fra 2013: «Handelsmønstre og rammer for samhandel i EØS-avtalen».

Med utgangspunkt i vår egen EØS-debatt kan brexit-prosessen være interessant å se hen til. I forhandlingene med Storbritannia har EUs meget klare tilnærming, som 27 land samlet står bak, vært at «kirsebærplukking» av fordelene ved det indre marked ikke er mulig.

Slik situasjonen er i dag synes det å foreligge tre alternative tilknytnings- eller samarbeidsformer med EU: i) medlemskap, ii) EØS eller iii) en tradisjonell bilateral handelsavtale. De to første innebærer full deltakelse i det indre marked med de rettigheter og plikter det innebærer. En handelsavtale gir ikke deltakelse i det indre marked, og vil bety langt mer omfattende tollprosedyrer og grensekontroll, krav til sertifisering, veterinærkontroll og generelt økte krav til dokumentasjon.

Programsamarbeidet og annet samarbeid utenfor de fire friheter som vi har i dag vil også kunne bli satt i spill.

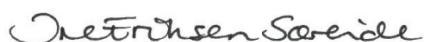
Hva som til slutt blir Storbritannias framtidige tilknytningsform til EU, vil vi trolig ikke få vite før om flere år. Det kan også påpekes at EU har stilt krav overfor Sveits om at avtaleverket dem imellom som i dag består av mer enn 120 bilaterale avtaler, justeres slik at det får en EØS-liknende institusjonell overbygning. Sett fra EUs side må dette på plass før en ytterligere utvidelse av samarbeidet og markedsadgang er aktuelt.

I brexit-forhandlingene har det fra EUs side vært et ufravikelig krav at Storbritannia må tre ut av unionen før det blir aktuelt å starte forhandlinger om et nytt framtidig samarbeid. Storbritannias utgangspunkt var å gjøre dette mest mulig parallelt, men de fikk ikke gjennomslag. Skulle det oppstå en situasjon hvor Norge skulle ønske å tre ut av EØS og forhandle frem en tradisjonell frihandelsavtale, vil vi måtte legge til grunn at det samme vil skje, ved at Norge først sier opp EØS-avtalen. Etter en oppsigelsestid på ett år vil forholdet til EU, dersom begge parter er enige om det, falle tilbake på vår handelsavtale fra 1973. Denne avtalen er umoderne, den dekker kun industrivarer og er ikke tilpasset dagens situasjon og behov. Blant annet omfatter den ikke handel med tjenester. Forhandlingene av en ny frihandelsavtale kan først deretter påbegynnes. EUs avtale med Canada tok sju år å forhandle fram. Nå, to og et halvt år etter undertegningen, pågår fortsatt ratifikasjonsprosessen. Avtalen er formelt ennå ikke trådt i kraft, snart 10 år etter prosessens oppstart. Vår egen erfaring når det gjelder forhandlinger av frihandelsavtaler i regi av EFTA er den samme. Frihandelsavtaleforhandlinger er en meget tidkrevende prosess som kan ta mange år.

Regjeringen ønsker en fortsatt debatt om EØS-avtalen og Norges forhold til Europa og vil bidra til dette. En opplyst og faktuell debatt er viktig, både for å øke bevisstheten om hva avtalen er og hva den betyr, hva som er realistiske alternativer og hvilke konsekvenser disse vil kunne ha for Norge.

Å skape usikkerhet om rammebetingelser for norsk næringsliv, industri og arbeidsplasser vil derimot skade norske interesser. Regjeringen vil derfor ikke iverksette en utredning som foreslått i representantforslaget.

Med vennlig hilsen

Ine Eriksen Søreide

